

Sygn. akt III AUz 159/15

POSTANOWIENIE

Dnia 21 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Bożena Grubba (spr.)

SA Michał Bober

SA Aleksandra Urban

po rozpoznaniu w dniu 21 maja 2015 r. w Gdańsku

na posiedzeniu niejawnym

sprawy M. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do renty socjalnej oraz o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy

na skutek zażalenia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku – VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w przedmiocie odstąpienia od obciążania wnioskodawczyni kosztami zastępstwa procesowego pozwanego, zawarte w pkt 2 wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku – VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. akt VII U 1499/13

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać Sądowi Okręgowemu VII Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sygn. akt III AUz 159/15

UZASADNIENIE

Postanowieniem zawartym w pkt. 2 wyroku z dnia 18 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych odstąpił od obciążania wnioskodawczyni M. K. kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej tj. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G..

W uzasadnieniu postanowienia Sąd I instancji wskazał, że działał w oparciu o zasadę określoną w art. 102 k.p.c., mając na względzie deklarowaną przez pełnomocnika ubezpieczonej sytuację majątkowo - rodzinną oraz fakt pozostawania bez pracy, a także

z uwagi na charakter rozpoznawanych spraw z odwołań od zaskarżonych decyzji pozwanego

i możliwość subiektywnego przekonania ubezpieczonej o słuszności wystąpienia na drogę sądową w celu dochodzenia praw do wnioskowanych świadczeń.

Zażalenie na powyższe postanowienie wywiódł pozwany organ rentowy, żądając jego zmiany i zasądzenia od wnioskodawczyni na rzecz pozwanego organu rentowego kwoty 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz zarzucając błędne zastosowanie

w przedmiotowej sprawie art. 102 k.p.c., choć stan faktyczny sprawy i materiał dowodowy nie przemawiały za zastosowaniem wyjątku od reguły zawartej w art. 98 k.p.c. w związku

z art. 99 k.p.c., zgodnie z którą pozwanemu należne są - mając na względzie wartość przedmiotu sporu - koszty zastępstwa procesowego w wysokości określonej w § 6 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat

za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490 ze zm.).

Organ rentowy zarzucił również naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 361 k.p.c. poprzez nie zawarcie w uzasadnieniu wyroku obligatoryjnych elementów, co z kolei uniemożliwia odczytanie motywów rozstrzygnięcia, faktów, które Sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i mocy dowodowej oraz wyjaśnienia podstawy prawnej,

co w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego jest wystarczającym powodem uchylecia werdyktu i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (por. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 26 lipca 2007 roku, V CSK 115/07).

Wskazując na powyższą podstawę pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego punktu 2 wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 lutego 2015 roku i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz pozwanego organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na podstawie § 6 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490 ze zm.) w kwocie 60 zł, ewentualnie uchylenie zaskarżonego punktu 2 wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Okręgowy w Gdańsku oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa zażaleniowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu zażalenia podniesiono, iż uzasadnienie zastosowania art. 102 k.p.c. jest bardzo lakoniczne i nie pozwala tym samym na poznanie szerszych motywów, jakimi kierował się Sąd stosując przedmiotowy wyjątek od reguły, co pośrednio narusza prawo strony do poznania motywów rozstrzygnięcia zawarte w art. 328 § 2 k.p.c. w związku

z art. 361 k.p.c. W uzasadnieniu wyroku nie zawarto bowiem obligatoryjnych elementów

w kwestii zastosowania art. 102 k.p.c. co z kolei uniemożliwia odczytanie motywów rozstrzygnięcia, ustalenia dowodów, na których oparł się Sąd i ich mocy dowodowej oraz wyjaśnienia podstawy prawnej.

Skarżący zarzucił, iż strona przeciwna nie przedłożyła żadnych dokumentów,

z których wynika zła sytuacja materialna, pozostawanie bez pracy.

Zdaniem organu rentowego brak jest podstaw do odstąpienia od obciążania kosztami zastępstwa procesowego na mocy art. 102 k.p.c. Przepis ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Art. 102 k.p.c. jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. W szczególności brak jest podstaw do przyjęcia, że sama trudna sytuacja majątkowa osoby przegrywającej sprawę stanowić będzie podstawę do zastosowania dyrektywy zawartej w art. 102 k.p.c.

Zdaniem skarżącego rozstrzygnięcie Sądu I instancji całkowicie arbitralnie faworyzuje jedną stronę procesu całkowicie zwalniając ją z poniesienia kosztów zastępstwa procesowego, choć strona przeciwna poniosła koszty związane z ustaleniami uprawnień M. K. do świadczenia rentowego z tytułu niezdolności do pracy oraz o prawo do renty socjalnej. Podobnie zresztą znaczne koszty związane z obsługą postępowania zainicjowanego odwołaniem poniósł niewątpliwie również Sąd.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie pozwanego organu rentowego zasługuje na uwzględnienie w sposób skutkujący uchYLENIEM zaskarżonego postanowienia.

Na wstępie rozważań należy podkreślić, iż dwie podstawowe zasady rozstrzygnięcia o kosztach procesu, a mianowicie zasadę odpowiedzialności za wynik procesu oraz zasadę kosztów niezbędnych i celowych, statuuje art. 98 k.p.c. Sam fakt przegrania procesu – co do zasady – stanowi podstawę do zastosowania omawianej regulacji art. 98 k.p.c. Z jej istoty wynika bowiem, iż strona przegrywająca sprawę – zarówno materialnie, jak i formalnie – niezależnie od ewentualnej winy w prowadzeniu procesu, ponosi również finansową odpowiedzialność za koszty poniesione przez przeciwnika niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (por. postanowienie SN z dnia 23 lutego 2012 r., V CZ 146/11, LEX nr 1147818).

Obciążenie strony, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, całością lub nawet tylko częścią kosztów procesu może w okolicznościach konkretnej sprawy pozostawać trudne do pogodzenia z poczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego.

Z tego względu ustawodawca przewidział - w art. 101, 103, 110 i art. 842 § 1 k.p.c. (zasada zawinienia), art. 102 (zasada słuszności) oraz art. 100 i 104 (zasada kompensaty kosztów) - specjalne unormowania pozwalające nie obciążać strony przegrywającej obowiązkiem zwrócenia przeciwnikowi całości lub części kosztów.

W szczególności, stosownie do treści art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu; jest więc rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności.

Przepis artykułu 102 k.p.c. jest przejawem tzw. prawa sędziowskiego i może być stosowany wówczas, kiedy okoliczności konkretnej sprawy dają po temu podstawy. Jego celem jest zapobieżenie wydaniu orzeczenia o kosztach procesu, które byłoby niesprawiedliwe, sprzeczne z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego.

Analizowany przepis nie konkretyzuje pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, LEX nr 7366). Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu (np. sposób prowadzenia procesu przez stronę), jak i fakty leżące na zewnątrz procesu (np. sytuacja życiowa i stan majątkowy strony), a okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2012 r., I UZ 86/12, LEX nr 1228427).

Jak trafnie zauważył pozwany organ rentowy, w doktrynie i orzecznictwie wyrażany jest pogląd, że sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, iż strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia z mocy art. 102 k.p.c. od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, ale łącznie ze wspomnianą trudną sytuacją finansową wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego w rozumieniu powołanego przepisu (J. Bodio, J. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Oficyna, 2008, wyd. III).

Analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego w kontekście art. 102 k.p.c. prowadzi do wniosku, że w istocie jest ono dość restrykcyjne w sprawach stricte cywilnych, ale w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych jest znacznie zliberalizowane. Tytułem przykładu należy wskazać, że uznaje się dopuszczalność odstąpienia o obciążania kosztami w sytuacji: oddalenia powództwa na podstawie art. 5 k.c., zaistnienia względów słuszności, winy strony wygrywającej w przedłużaniu się procesu, czy wreszcie w sytuacji żądania wyjaśnienia żywotnych interesów strony także w postępowaniu sądowym i choćby żądania okazały się nieuzasadnione. Do wypadków szczególnie uzasadnionych w rozumieniu art. 102 można także zaliczyć sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu sądu.

Nie ulega wątpliwości, że zastosowanie art. 102 k.p.c. nie wymaga wniosku przegrywającego (por. postanowienie SN z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 185/12). Przepis art. 102 k.p.c. jest bowiem adresowany do sądu i bynajmniej jego zastosowanie nie jest warunkowane złożeniem wniosku przez stronę, natomiast podkreślić trzeba, iż zależy od konkretnego stanu faktycznego kwalifikowanego przez sąd jako wypadek szczególnie uzasadniony.

Uwzględniając fakt, że sposób skorzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem sądu orzekającego i od oceny tego sądu należy przesądzić, że taki szczególnie uzasadniony wypadek nastąpił w rozpoznawanej sprawie oraz usprawiedliwia odstąpienie od obowiązku ponoszenia kosztów procesu, nie można tracić z pola widzenia, że zakwalifikowanie przypadku jako "szczególnie uzasadnionego" nie może być dowolne, ale wymaga rozważenia całokształtu okoliczności faktycznych sprawy. Przyznanie przez ustawodawcę sądowi takiego uprawnienia nakłada obowiązek starannego i wyczerpującego omówienia w uzasadnieniu orzeczenia przesłanek, na podstawie których uznano, że w sprawie zachodzi "szczególnie uzasadniony wypadek" (zob. postanowienia SN: z dnia 10 marca 2011 r., V CZ 108/10, Lex nr 1102889; z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZ 79/11, Lex nr 1162695 i z dnia 3 marca 2012 r., I CZ 10/12, Lex nr 1168536).

Mając na uwadze powyższe Sąd odwoławczy wskazuje, iż w rozpoznawanej sprawie Sąd I instancji nie uczynił zadość obowiązkowi precyzyjnego, szczegółowego wyjaśnienia w uzasadnieniu orzeczenia motywów odstąpienia od obciążania wnioskodawczyni kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego. Powołanie się na charakter spraw z odwołań ubezpieczonej ma charakter ogólnikowy, Sąd w żaden sposób nie wskazał, na czym miałyby polegać ich wyjątkowość uzasadniająca zastosowanie art. 102 k.p.c. Jeśli natomiast chodzi

o sytuację majątkowo – rodzinną ubezpieczonej, zauważyć należy, iż nawet Sąd Okręgowy określił ją jako „deklarowaną”. Tymczasem nie ulega wątpliwości, że również podstawą orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu winny być ustalone, obiektywnie istniejące fakty, a nie przypuszczenia, hipotezy czy deklaracje. Kształt uzasadnienia Sądu I instancji w zakresie odstąpienia od obciążania wnioskodawczyni kosztami zastępstwa procesowego strony wygrywającej sprawę nie pozwala zatem, w ocenie Sądu Apelacyjnego, na instancyjną kontrolę przedmiotowego orzeczenia.

Sąd odwoławczy miał przy tym na względzie, że ubezpieczona nie była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Wniosek o nieobciążanie jej kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej jej pełnomocnik K. K. złożyła na rozprawie poprzedzającej wyrokowanie, przy czym ogłoszenie orzeczenia zostało odroczone. Sąd Okręgowy winien zatem zobowiązać pełnomocnika wnioskodawczyni do wykazania twierdzeń podniesionych w zakresie sytuacji rodzinno – majątkowej, w tym statutu wnioskodawczyni jako osoby bezrobotnej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 orzekł, jak w sentencji postanowienia.